

САФОНЧИК О. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СФОРМОВАНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ СІМЕЙНОГО ПРАВА КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОСОЮЗУ

На сьогодні Українська держава, перебуваючи на шляху до євроінтеграції, з метою вдосконалення та уніфікації норм та положень інституту сімейного права в частині нормативно-правового регулювання шлюбно-сімейних правовідносин, вживає заходів щодо врахування сформованих європейськими органами стандартів та правових традицій.

З часу розгляду можливості вступу Української держави до складу Євросоюзу, в якості основного компоненту правових досягнень нашої держави виступає проведення реформ на підставі аналізу права ЄС та дослідження судової практики Суду Європейського Союзу. Первинні та похідні положення права ЄС становляться невід'ємною частиною національної правової системи України. Європейське право належить до міжнародного права громадськості і з точки зору функціональності автономним правопорядком. Воно включено в національне законодавство усіх держав-членів ЄС, як загальний елемент, що підкоряється єдиному застосуванню в державах-членах. Право постійно розвивається, створюючи більш системний та змістовний підхід. Держави члени, які, як правило, зберігають контроль над створенням права ЄС, зобов'язані дотримуватися правила застосування цього права в судовій практиці. Основними принципами є принцип прямого впливу і принцип пріоритету права ЄС стосовно національного права, в тому числі національних конституцій, хоча це і не прийнято без застережень.

У разі колізії норм права ЄС з конституційними нормами держави існує можливість зміни національних конституційних стандартів або внесення пропозицій щодо внесення змін у норми права ЄС з метою врегулювання питань, які суперечать національному законодавству та конституційному ладу.

Національний Конституційний Суд стоїть на позиції, що договори ЄС, мають пріоритет лише у відношенні звичаєвого законодавства, а не відносно конституційного права.

Процес гармонізації (уніфікації) приватного права в рамках ЄС, досягнутий під впливом двох європейських правових традицій (загальне право – «модель атлантичного океану» і цивільне право – «модель середземноморська»), веде, по суті, до створення в Європі так званого змішаного права (право змішаної юрисдикції).

В області сімейного права певними європейськими органами формуються стандарти. Однією з найвпливовіших організацій в цьому відношенні є Рада Європи. Цей орган є автором багаточисельних конвенцій (про усиновлення (24.04.1967 р.), про правовий статус дитини (05.10.1975 р.), про визнання і виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дитиною (20.05.1980 р.), про здійснення прав дитини (25.01.1996 р.), щодо контактів із дітьми (15.05.2003 р.), про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок та насильства в сім'ї (15.05.2011 р.)), резолюції та рекомендацій з приводу врегулювання сімейного права, зокрема шлюбно-сімейних правовідносин. Разом з цим Рада Європи своєю діяльністю вводить стандарти, які в подальшому приймаються до внутрішніх законодавчих систем окремих держав — членів та ратифікуються у нормативно-правових актах держав не членів ЄС. Аналізуючи конвенції, резолюції та рекомендації Ради Європи, можемо побачити, що деякі рішення викликають сумніви, бо вони відірвані від традиційних правових рішень. Наприклад руйнування традиційних моделей соціальної поведінки людини, особливо шлюбно-сімейних відносин, виховання дітей, ролі жінок або чоловіків в сім'ї. Вказане стосується партнерського виховання дітей, тобто коли подружжя однієї статі. Це викликає занепокоєння і заперечення в традиційних суспільствах та приймається як напад на шлюб, сім'ю і її основні цінності. Звичайно тут виникають протиріччя з соціальними науками, Церквою та іншими релігійними товариствами.

У багатьох країнах (Італія, Росія, Об'єднані Арабські Емірати, Австралія, Бермудські Острови, Чилі, Домініканська Республіка, Гонконг, Індія, Ізраїль, Японія, Сінгапур) в тому числі й в Україні, ще не допускається правове регулювання партнерських відносин або одностатевих шлюбів.

Згідно ст. 9 Конституції України, ратифіковані Верховною Радою міжнародні договори в подальшому стають частиною національного законодавства. Разом з цим, звернемо увагу на те, що на шляху до євроінтеграції Україна підписала і ратифікувала Європейську конвенцію з прав людини і основних свобод. Тим самим наша держава зобов'язалась дотримуватися положень вказаного найважливішого документа визнавши верховну юрисдикцію Європейського суду з прав людини, який базується на цій конвенції. За останні роки, Європейський суд прийняв ряд важливих рішень, які законодавчо закріпили на загальноєвропейському рівні визнання прав осіб нетрадиційної орієнтації як прав людини та неприпустимості дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації. Прецедентне право Європейського суду з прав людини є зараз одним із складових внутрішнього законодавства країн-членів ЄС, в тому числі й України.

Отже, на сьогодні шлюбно-сімейні правовідносини, є водночас явищем соціально-узагальненим та особисто-конкретним. Вони

випробують на собі дуже складний і суттєвий вплив правових і моральних правил, в тому числі й нетрадиційних моделей соціальної поведінки, етичних норм, законів тощо.

СУХА Ю. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук

ДОГОВІРНА РІВНОВАГА ЯК СПІВВІДНОШЕННЯ МАЙНОВИХ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ПРИ ІСТОТНІЙ ЗМІНІ ОБСТАВИН

Правові норми більшості країн Європейського Союзу передбачають наступну ситуацію: невиконання зобов'язання, хоч і не стає цілком неможливим, проте виявляється настільки непомірно обтяжуючим в результаті певної події, яку сторони договору не могли розумно передбачити при укладенні договору, що було б вкрай несправедливим примушувати їх виконати зобов'язання. Зазвичай на практиці сторони, які укладають договір між собою, намагаються передбачити у ньому обставини, які можуть вплинути на виконання договору. Інакше розумним є заключити, що сторони добровільно прийняли на себе усі можливі ризики. Однак, як зазначають автори DCFR [1] та європейські дослідники, подібний висновок не завжди є справедливим.

На національному рівні наведене правило втілене у ст. 652 Цивільного кодексу України (далі — ЦКУ), згідно з якою передбачається можливість за згодою сторін розірвати або змінити договір у разі *істотної зміни обставин*. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах [2]. Складність ситуації щодо правила про істотну зміну обставин, як воно викладене у чинному ЦКУ, полягає у тому, що по-перше суди у більшості випадків не визнають зміну обставин істотною, відповідно не задовольняючи позовні вимоги, і по-друге думки науковців зводяться до того, що коло випадків для застосування ст. 652 ЦКУ є вкрай незначним, може обмежуватися самим договором та/або суттю зобов'язання та є самостійним випадком зміни або розірвання договору. Останнє означає, що субсидіарно норми вказаної статті до інших випадків зміни/розірвання договору (наприклад, у разі односторонньої відмови від договору) не застосовуються. Втім ч. 2 ст. 652 ЦКУ конкретизує, за яких саме (*одночасно*) умов можливе розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. Серед таких умов найбільший інтерес являє пункт 3 вказаної